

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту  
Завідувач кафедри  
Кузнєцова Л.В.  
“ \_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2019 р.

**ВИПУСКНА РОБОТА**  
**на здобуття освітнього ступеня бакалавра**  
**зі спеціальності “Фінанси та кредит”**

за темою:  
“БАНКИ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК”

**Виконавець**

студентка 41 групи факультету фінансів та  
банківської справи

Прядко Ольга Володимирівна \_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Науковий керівник**

\_\_\_\_\_ д.е.н., професор  
(науковий ступінь, вчене звання)

**Кузнєцова Людмила Вікторівна**

\_\_\_\_\_ /підпис/  
(прізвище, ім'я, по батькові)

**Одеса 2019**

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК	
1.1. Еволюційний розвиток світового ринку платіжних карток .....	5
1.2. Модель регулювання ринку платіжних карток в Україні .....	16
Висновки до розділу 1 .....	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ КАРТКОВОГО БІЗНЕСУ БАНКАМИ УКРАЇНИ	
2.1. Аналіз діяльності карткових платіжних систем в Україні .....	24
2.2. Характеристика діяльності АТ КБ «Приватбанк» .....	33
2.3. Аналіз операцій АТ КБ «Приватбанк» із платіжними картками	40
Висновки до розділу 2 .....	50
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК	
3.1. Безпека функціонування карткових платіжних систем в Україні .....	52
3.2. Ризики шахрайства з платіжними картками та методи їх зниження .....	60
Висновки до розділу 3 .....	69
ВИСНОВКИ .....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....	73

## Вступ

*Актуальність теми.* Ринок банківських послуг на базі карткових рішень розвивався екстенсивним шляхом, причому за рахунок зростання кількісної його складової - інфраструктури, яка обслуговує операції з отримання готівки. Такий стратегічний вектор формування бізнесу був обраний у зв'язку з необхідністю забезпечення потреб держателів карток, емітованих для виплаті заробітної плати, стипендій, пенсій і т.д. Сучасний ринок зазнав істотних змін. Зараз він орієнтований на підтримку жорсткої конкурентної атмосфери між гравцями.

Платіжні картки сьогодні є багатофункціональним і вкрай затребуваним роздрібним продуктом, вони становлять невід'ємну частину широкого спектра пропонованих фінансових послуг з боку банків. Постійно розширюється інфраструктура прийому і обслуговування банківських карток, розвиваються маркетингові та сервісні аспекти ведення бізнесу.

В той же час проблема забезпечення безпеки проведення операцій з використанням банківських карток і, в першу чергу - зниження ризику шахрайства, по праву вважається глобальною, оскільки в процес її вирішення залучені всі учасники світового ринку платіжних інструментів. Зазначене обумовило актуальність обраного дослідження.

Діяльність банку на ринку платіжних карток досліджували економісти-науковці :О. Вовчак, Г. Вознюк, А. Герасимович, І. Коваль, Т. Косова, В. Кравець, С. Криворучко, О. Пиріг, А. Поліщук, С. Поліщук, А. Савченко, О. Шевчук, А. Шеремет, Г. Шпаргало, Г. Щербаков. Однак, не дивлячись на таку значну кількість наукових напрацювань існує потреба в комплексній оцінці операцій банків з платіжними картками.

*Метою дослідження* є обґрунтування теоретичних засад організації ринку платіжних карток та надання практичних рекомендацій з питань удосконалення діяльності банку на картковому ринку.

*Основними завданнями* дипломної роботи є:

- дослідити еволюційний розвиток світового ринку платіжних карток;
- проаналізувати модель регулювання ринку платіжних карток в Україні;
- проаналізувати діяльності банків України на ринку карткових продуктів;
- охарактеризувати діяльність АТ КБ «Приватбанк»;
- проаналізувати операцій АТ КБ «Приватбанк» з платіжними картками;
- розглянути питання безпека функціонування карткових платіжних систем в Україні;
- дослідити ризики шахрайства з платіжними картками та методи їх зниження.

*Об'єктом* дослідження є ринок платіжних карток.

*Предметом* дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з діяльністю комерційного банку на картковому ринку.

*Методами* дослідження є загальнонаукові прийоми і методи досліджень: 1) метод системної оцінки; 2) метод аналізу і синтезу; 3) метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників; 4) статистичні, математичні методи; 5) методи прогнозування, фінансового аналізу та спостереження.

*Інформаційною базою* дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів; практичні дослідження з питань здійснення банківських операцій з платіжними картками; законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність банків на українському картковому ринку; офіційні фінансові звіти банків; офіційні статистичні дані НБУ; науково-методична література; матеріали періодичних видань та Інтернет-ресурси.

5. Впровадження крос-канальної аналітичної системи дозволить банкам знизити не тільки прямі втрати за рахунок підвищення якості розпізнавання сценаріїв шахрайства, а й непрямі витрати за рахунок звуження «сірої» зони, в яку потрапляють сумнівні операції, обробка яких вимагає значних ресурсів, включаючи дзвінки клієнтам, роботу з претензіями, проведення розслідування та ін.

6. Впровадження прогнозування рівня шахрайства на основі крос-канальної системи протидії шахрайству дозволить банкам більш оперативно виводити нові карткові продукти, опиняючись на крок попереду конкурентів. Більш того, зниження числа помилкових спрацьовувань системи фрод-моніторингу по легітимним операціями, підвищення надійності і захищеності каналів обслуговування забезпечуватиме більш комфортне використання банківських продуктів з боку клієнтів.

## ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Ринок платіжних карт являє собою сукупність окремих елементів безготівковій платіжної галузі, які здійснюють обслуговування операцій з використанням карток і їх еквівалентів (мобільні телефони та інші електронні засоби) як інструмент платежу. Складовими частинами ринку платіжних карток є інструменти, учасники, системи, правила, взаємодія яких забезпечує ефективне функціонування та активний розвиток цього сектору економіки.

2. Індустрія платіжних карток зробила колосальний ривок у розвитку, починаючи свій шлях з картонних карток, і перетворившись в складний універсальний платіжний інструмент, що володіє широким функціоналом та приймається до оплати в безлічі торгових точок по всьому світу. Такі перетворення призвели до розвитку карткових платіжних систем і формування сучасної моделі ринку карток, яка дозволяє своєчасно задовольняти зростаючі потреби економічних суб'єктів в багатофункціональному платіжному засобі.

3. Ключовими учасниками ринку платіжних карток в Україні є міжнародні платіжні системи «MasterCard» та «Visa». У 2018 році частка активних платіжних карток «MasterCard» склала 70% (26 млн шт.), частка карток «Visa» - 29% або 10,5 млн шт., частка НПС «ПРОСТІР» - лише 1% (0,5 млн шт.).

4. Незважаючи на фінансові труднощі, що призвели до націоналізації, безперечним лідером серед українських банків із обслуговування платіжних карток є АТ КБ «Приватбанк». Станом на 01.01.2019 року кількість карток емітованих АТ КБ «Приватбанк» склала 49,3% від загальної кількості по банківській системі, з них активних – 55,3%. Інфраструктура обслуговування платіжних карток найбільш розвинена: частка банківських пристроїв складає 55%, частка платіжних терміналів – 59% від загальної кількості в країні.

5. Висока ринкова позиція АТ КБ «Приватбанк» пов'язана, насамперед, зі стратегією карткового бізнесу банку. Складовими стратегії є індивідуальний

підхід у впровадженні карткових продуктів, дизайну пластикових карток та ціноутворенні, а головне - новаторство у цифровому банківському сервісі, що разом сприяють підвищенню попиту і зацікавленості клієнтів банку.

6. У 2018 році платіжні системи «Visa» та «MasterCard» визначено як соціально важливі. В рамках перевірки об'єктів оверсайта НБУ здійснював виїзний та безвиїзний моніторинг. Відповідно до результатів перевірок НБУ застосував заходи впливу у вигляді письмового застереження щодо усунення порушень.

7. Операції з банківськими картами є найбільш схильні до ризику шахрайства, оскільки їх здійснення пов'язане з дистанційним обслуговуванням і дозволяє навіть при відсутності карти власника здійснити будь-яку транзакцію. У 2018 році порівняно з 2017 роком кількість незаконних/сумнівних операцій з платіжними картками зросла на 27,9 тис. од або на 36% і склала 105,5 тис.од, сума збитків зросла на 100,4 млн.грн або на 61% і склала 264,1 млн.грн, проте питома вага збитків від шахрайських операцій лишається зовсім не значною - 0,0092% від загальної суми збитків.

8. Організація фрод-моніторингу в вітчизняних та зарубіжних банках має суттєві відмінності. Якщо поширеною практикою іноземних банків є залучення сторонніх компаній, які спеціалізуються на виявленні шахрайства, то вітчизняні фінансові установи надають перевагу застосуванню власних фрод-моніторингових систем, які ґрунтуються на різному ступені централізації, комплексності та системності організації. Тому українським банкам потрібно удосконалювати підходи до побудови системи протидії шахрайству.

9. Впровадження крос-канальної аналітичної системи протидії шахрайству дозволить банкам знизити не тільки прямі втрати за рахунок підвищення якості розпізнавання сценаріїв шахрайства, а й непрямі витрати за рахунок звуження «сірої» зони, в яку потрапляють сумнівні операції, обробка яких вимагає значних ресурсів, включаючи дзвінки клієнтам, роботу з претензіями, проведення розслідування та ін.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міщенко В.І. Банківські операції: підручник / В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренєва. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Знання, 2007. – 796 с.
2. Котковський В. С. Банківські операції : навчальний посібник / В.С. Котковський, О. В. Неізнестна. – К: Кондор, 2011. – 498 с.
3. Коцовська Р. Операції комерційних банків / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Грудзевич, М. Вознюк. – К. : Алерта; Львів : ЛБІ НБУ, 2003. – 500 с. – (3-тє вид).
4. Пиріг С.О. Платіжні системи: [навч. пос.] / С.О. Пиріг. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
5. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: Ника-центр, 1998. – 480 с.
6. Шевчук О.А. Безготівкові розрахунки за допомогою пластикових карток: національна та зарубіжна статистика, особливості здійснення та обліку / О.А. Шевчук // Статистика України. – 2000. – № 3. – С. 29–33.
7. Петрук О.М. банківська справа: [навч. посібник] / О.М. Петрук. – К.: Кондор, 2004. – 461 с.
8. Мороз А.М. Банківські операції: [підручник] / А.М. Мороз, М.І. Савлук; за ред. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2004. – 476 с.
9. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3 т. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001–. – т. 2 / ред- кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – 2001. – 422 с.
10. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М.: Книжный мир, 2009. – 860 с.
11. Офіційний сайт Mastercard [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bilshe.mastercard.ua/>



12. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2346-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.

13. Юржик, П. Платежные карты. Энциклопедия 1870-2006 / Павел Юржик; Пер. с чешск.– М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – с. 102

14. History of the Card Payments System / Официальный сайт платежной системы MasterCard [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mastercard.com/>

15. Офіційний сайт Diners Club International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dinersclub.com>

16. Payment Systems in Japan, Japanese Bankers Association, 2003, p. 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com/search?q=Payment+Systems+in+Japan&oq=Payment+Systems+in+Japan&aqs=chrome..69i57j0.1258j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

17. Офіційний сайт UnionPay [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.unionpay.com/>

18. UnionPay становится крупнейшей платежной системой в мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plusworld.ru>

19. Эванс М. Развитие платежной индустрии в 2014 году: пять прогнозов // ПЛАС информационно-аналитический журнал. – 2014. – №3. – С. 22-27

18. Вігирінський А. Розвиток безготівкових розрахунків - подарунок комерційним банкам від НБУ вартістю в \$1,5 млрд. / Андрій Вігирінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainfo.org/blognews/1439302650-rozvitok-bezgotivkovih-rozrahunkiv---podarunok-komertsiynim.html>

19. Волосович С. В. Інноваційні платіжні послуги як інструмент розвитку торгівлі / С. В. Волосович // Економічний вісник університету. – 2016. – № 29/1. – С. 12–18.

20. Апалькова В. В. Розвиток ринку міжнародних платіжних послуг в контексті глобальної інформатизації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02

/ В. В. Апалькова; МОН України. – Київ. нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – 23 с.

21. Сталф Валентин: Мир, в котором не будет наличности, – лишь вопрос времени / Валентин Сталф // Власть денег. – 2016. – № 5 (442) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsnews.ua/future/valentin-stalf-mir-v-kotorom-ne-budet-nalichnostilish-04052016150500>.

22. Циганов С. А. Структурні зміни на глобальному ринку електронних платіжних послуг / С. А. Циганов, В. В. Апалькова // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 3. – С. 26–33.

23. Приймак С. А. Ринок платіжних карток та захист їх власників // Стан та перспективи розвитку, фінансів, обліку та підприємництва в умова трансформації економіки: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 8–9 лип. 2016 р.). К.: Київ. екон. наук. центр, 2016. С. 29–32.

24. ЕЦБ сообщают о спаде карточного мошенничества в зоне SEPA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plusworld.ru/daily/ecb-soobschaet-o-spade-kartochного-moshennichestva-v-zone-sepa>

25. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

26. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

27. Про поштовий зв'язок: Закон України від 04.10.2001 № 2759-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

28. Про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури: Положення НБУ від 04.02.2014 №43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14>

29. Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів: Положення НБУ від 05.11.2014 № 705 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>

30. Про затвердження Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні: Постанова НБУ від 28.11.2014 № 755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14>

31. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

32. Офіційний сайт ПАТ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru>

33. Central bank oversight of payment and settlement systems / Committee on Payment and Settlement Systems. 2005. May. 61 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org/publ/cpss68.pdf>

34. Звіт з оверсайта платіжних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=92100568>

35. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова НБУ від 07 червня 2018 року № 61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/PB18092.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/PB18092.html)

36. Про порядок проведення перевірок щодо дотримання об'єктами нагляду (оверсайта) вимог законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні: Положення НБУ від 09 грудня 2013 року № 503 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2213-13>

37. Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні: Положення НБУ від 19 грудня 2013 року № 524 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-14>

38. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
39. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
40. Белоусова В. Ю., Усокин В. М. // Платежные системы и организация расчетов в коммерческом банке. М. : Изд. дом НИУ ВШЭ.- 2012.- С. 191
41. Nakajima M. The Evolution of Payment Systems. The European Financial Review, 2012 February 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europeanfinancialreview.com/?p=2032>.
42. Балакина Ю. С. Оверсайт платёжных систем: мировой опыт. Экономика и предпринимательство. 2015. № 2. С. 90–95.
43. Відомості з Реєстру платіжних систем. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=8436153&cat\\_id=7298430](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=8436153&cat_id=7298430)
44. Махаєва О. Оверсайт як функція центрального банку та концепція його введення в Україні // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 18–22
45. The World Bank data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>
46. Central bank oversight of payment and settlement systems / Committee on Payment and Settlement Systems. 2005. May. 61 p. URL : <https://www.bis.org/publ/cpss68.pdf>.
47. Белоусова В. Ю., Усокин В. М. // Платежные системы и организация расчетов в коммерческом банке. М. : Изд. дом НИУ ВШЭ.- 2012.- С. 191
48. Reducing the risk of wholesale payments fraud related to endpoint security, BIS. – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d170.pdf>.

49. Guidance on cyber resilience for financial market infrastructures, CPMI-IOSCO. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d146.pdf>

50. Стан та перспективи розвитку платіжних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=95045777>

51. Болгар, Т. М. Удосконалення моніторингу банківського кредитного процесу / Т. М. Болгар. – Академічний огляд. - 2013. – №2(39). – С. 36–42.

52. Brar, T. Vulnerabilities in e-banking: A study of various security aspects in e-banking / International Journal of Computing & Business Research // Т. Brar, D. Sharma, S. Khurmi. – 2012. – №6. – P. 127-132.

53. Сайт Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ema.com.ua>.

54. Мельник, С. І. Організаційно-правове забезпечення системи економічної безпеки банку / С. І. Мельник // Науковий вісник АДУБС. Серія економічна. – 2011. – №1. – С. 199–206.

55. Штаєр, О. М. Обґрунтування пріоритетності загроз економічної безпеки банку // О. М. Штаєр / Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – Харків: УДАЗТ, 2012. – №39. – С. 99–103.

56. Перехрест, Л. М. Забезпечення фінансової безпеки банків в умовах нестабільного економічного середовища : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. М. Перехрест. - Ірпінь, 2011. - 24 с.

57. Колодізев, О. М. Контролінг як технологія управління фінансовими та нефінансовими структурами: монографія / О. М. Колодізев, І. М. Чмутова, К. М. Азізова, М. В. Максимова. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 352 с.

58. Usman, A. Critical Success Factors for Preventing e-Banking Fraud / A. Usman, M. Shah / Journal of Internet Banking and Commerce. – 2013. – № 18(2). – P. 1–13.